בס"ד

גליונות לעיון בפרשת השבוע

ערוכים בידי נחמה ליבוביץ שנה תשל"ז

[redacted]

ראתחנן (תש"ז) ו ד - ט (פרשת שמע)

הערה: גליון, ה הוא המשך גליון ואתחנן תש"ו שהיה מוקדש כולו למצות "ואהבת" את ה' אלוקיך" ולבאר מושג "אהבת ה'", עיין שם!

א. ה. בכל לבבך רש"י ד"ה בכל לבבך עד "ד"א".

דברי רש"י אלה לקוחים מברכות ט' משנה ה': "בכל לבבך - בשני יציריך: ביצר טוב וביצר רע". ופרשו הרמב"ם שם: להשיב אל לבו אהבת האל ולהאמין בו ואפילו בשעת העברה וכעס, ואף שכל זה הוא יצר הרע, כמו שאמרו: "בכל דרכיך דעהו" ואפילו בדבר עברה!

ואולם הדברים נתנים גם להתפרש ע"פ דברי הרמב"ם בפרושו למסכת אבות ה' כ': "יהודה בן תימא אומר הוה עז כנמר וקל כנשר... לעשות רצון אביך שבשמים. הוא היה אומר: עז פנים לגיהנם..."

ופרשו הרמב"ם שם: אע"פ שאמר "עז פנים לגיהנם" צוה בעזות בתוכחות המורים (=הממרים את פי ה') וכיוצא בהם, וכאלו אמר: השתמש בקצת הפחיתיות במקומן ברצון הש"י ובאמתתן כמאמר הנביא (תהלים י"ח) "ועם עקש תתפתל", אלא בתנאי שתהיה כונתך האמת, והוא אמרו: "לעשות רצון אביך שבשמים".

פרש את דברי המשנה המובאים ברש"י ע"פ כ"א מפרושי הרמב"ם הנ"ל!

ב. ה. בכל מאדך. רש"י החל מן "ד"א בכל מאדך בכל מדה..."

1. מה הראיה מתהלים קט"ז, כיצד מסייעים הפסוקים לפרושו?
2. גור אריה שואל: וכי אין ללמד דבר זה כבר ממה שפירש על המלים בכל נפשך?

ג. בטעם מצות תפילין ומזוזה הטוה

רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה פרק ד' הלכה כ"ה: קדושת תפילין קדושתן גדולה היא, שכל זמן שהתפילין בראשו של אדם ועל זרועו - הוא עניו וירא שמים ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטלה ואינו מהרהר מחשבות רעות אלא מפנה לבו בדברי האמת והצדק... פרק ו' הלכה י"ג: חייב אדם להזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד; וכל זמן שיכנס ויצא, יפגע ביחוד השם שמו של הקב"ה ויזכור אהבתו ויעורר משנתו ושגיותיו בהבלי הזמן וידע, שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים, אלא ידיעת צור העולם ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים. אמרו חכמים הראשונים: "כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו - מוחזק הוא שלא יחטא" - שהרי יש לו מזכירים רבים והן הם המלאכים שמצילים אותו מלחטוא, שנאמר (תהלים ל"ד) "חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם", בריך רחמנא דסייען.

רמב"ן שמות י"ג ט"ז ד"ה ולטוטפות בין עיניך החל מן "ועתה אומר לך כלל בטעם מצוות רבות" עד סוף דבריו.

(שים לב! לסגנון הרמב"ן: בהביאו את דעותיהם של ארבע כתות הכופרים, הוא מנסח את דבריהם בלשון הפסוקים - והם (ע"פ הסדר שהזכירם): ירמיהו ה' י"ב; תהלים ע"ג י"א; חבקוק א' י"ד; יחזקאל ח' י"ב; עיין כ"א במקומו!)

ספר החנוך מצוה תכ"א: לפי שהאדם בהיותו בעל חמר ימשך בהכרח אחר התאווה, כי כן טבע החמר לבקש כל הנאות אליו והערב - כסוס כפרד אין הבין - אם לא שהנפש, שחננו אל, תמנענו לפי כחה מן החטא. ומאשר תשכון (הנפש) בגבולו (של החמר) שהיא הארץ, ורחוקה היא מגבולה שהוא השמים. לא תוכל לו ויגבר כחו הוא עליה תמיד, לכן היא צריכה על כל פנים להרבה שומרים לשמרה משכנה הרע, פן יקום עליה ויהרגה אחרי היותה בגבולו ותחת ידו. ורצה הקב"ה לזכותינו אנחנו עם הקדש וצונו להעמיד שומרים גבורים סביב לה והם: שנצטוינו לבל נפסיק דברי תורה מפינו יומם ולילה ושניתן ד' ציציות בד' כנפות כסותינו ומזוזה בפתחינו והתפילין בידנו ובראשנו - והכל להזכירנו "למען נחדל מעשק ידנו" ולא נתור אחרי עינינו ואחרי יצר מחשבות לבנו... ואתה, בני, ראה גם ראה, כמה כח גופנו גדול על נפשנו, כי על כל אלה (=למרות כל "השומרים" הללו) יעלה לפעמים לפרץ גדרנו! האל ברחמיו יהיה בעזרנו ושמרנו - אמן.

1. מה ההבדל העקרוני בטעם מצוות אלה בין הרמב"ם לרמב"ן?
(השוה ביחוד דברי הרמב"ם "אמרו חכמים הראשונים" עד סוף דבריו לדברי הרמב"ן "כי הקונה מזוזה בזוז אחד" עד "עבדות לחירות").
2. למי משניהם קרוב ספר החנוך בטעמו למצוות אלה?
3. לשם מה מוסיף הרמב"ן בסוף דבריו את הפסקה "מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה... עד הסוף, מה הקשר בין דבריו אלה ליתר דבריו כאן ובין מצוות תפילין ומזוזה?

יש לשלוח תשובות וגם שאלות לנחמה ליבוביץ, ~~קרית משה~~ ירושלים ל.ד.נ.
" " ~~תשלומים רגם הזמנות ל"יעקב אשכנזי, בת' אוס שקין 40, ירושלים~~